

העולם היה הגולה היפה ביותר

ארבעה שירים

מגרמנית: גילעד שירם

ברברה קוהלר (Barbara Köhler), היא משוררת ומתרגמת ילידת 1959, שנולדה והתגרה במזרח גרמניה. מאז יצא לאור בשנת 1991 קובץ שיריה הראשון "רולטה גרמנית" (Deutsches Roulette), הפכה לקול בולט בשירה הגרמנית של דורה, פרסמה כמה ספרי שירה וזכתה בהכרה ובפרסים ספרותיים רבים. יצירתה הידועה ביותר, "אשתו של אף אחד" (Niemand's Frau), התפרסמה בשנת 2007 ונחשבת לפורצת דרך בשל העובדה שקוהלר לקחה על עצמה לספר את סיפור האודיסיאה מנקודת המבט של הדמויות הנשיות. במקביל, בשדה התרגום זכתה להוקרה על תרגומיה ליצירותיהם של גרטרוד שטיין וסמואל בקט. שירת קוהלר עמוסה בכפלי משמעות ומשחקי מילים וחורגת ממוסכמות של תחביר, פיסוק ורציפות. פעמים רבות היא מחריגה את שפת היום יום מאופני השימוש המקובלים, כך שביטויים שגורים מתפרקים בשירה לגורמים שמרכיבים את אבני הבניין של השיר. שפע המשמעויות הנדחסות באופן זה בשירתה מציב אם כן שלל מכשולים בפני מלאכת התרגום.

השירים המובאים כאן לקוחים מתוך ספר הביכורים של המשוררת, "רולטה גרמנית", הכולל שירים שכתבה בשנים שסביב נפילת חומת ברלין. השירים שומרים על קשר חזק עם המציאות שבתוכה נכתבו, המלחמה הקרה וגרמניה לאחר מלחמת העולם השנייה נוכחים בהם במיני הקשרים, גלויים וחבויים, אך יחד אתם נגלים לעין גם רגעים קטנים וזכרונות ילדות של שנות השישים והשבעים במזרח גרמניה. באחד השירים ניתן לפגוש לדוגמה את יורי גגארין, האדם הראשון בחלל, וניל ארמסטרונג, הראשון שדרך על הירח, המופיעים כמעין גיבורי ילדות. המרוץ לחלל מגיח אל השיר ועמו יכולת ריחוף לגבהים חדשים ונקודת מבט חדשה על העולם, אך אלו מביאים עמם גם ראייה מפוכחת ותחושת ניכור ואובדן משמעות. שיר אחר מעיד על נסיבות מותה של המשוררת והסופרת האוסטרית אינגבורג בכמן. עשן הסיגריות של בכמן מהול בשיר בעשן השרפה של דירתה, בעשן שרפות המלחמה, ואף בעשן הנידף מהוצאתו להורג בשרפה של ג'ורדנו ברונז כשלוש מאות שנים קודם לכן בכיכר ברומא. הנשימה המתכלה על ידי אותו עשן נכרכת בדיבור, בשפה, במילה הכתובה, והשיר נעשה למעין נשימה אחרונה.

ג"ש

השקפת עולם עם כובשים

העולם הִיהָ הגֵּלָה הִיפָּה בִּיּוֹתֵר
עֲגָלָה וְצִבְעוֹנִית סִבָּה לָהּ הַתְּגִלְגָּלָה
עַל הָאֲדָמָה הָאִירָה בְּשֶׁמֶשׁ
כָּמוּ בְּעֵינָיו שֶׁל גָּאָרִין

העולם הִיהָ נְסִיעָה בְּקוֹרְקִינֵט
בְּמוֹרֵד בְּרוּח־מַאי מִתְחַתִּי סֵב
לוֹ הַכְּדוֹר עִם שְׁעָרוֹת מִתְעוֹפְפוֹת עִמְדָתִי
אֲנִי דוֹמָם צוֹחֶקֶת בְּרוּחַ

העולם הִיהָ הַכְּדוֹר שֶׁהִטָּלָא רֵב צִבְעִים
שְׂרוּבֵרְטוֹ לִקְחָ לִי הָאֶמֶת
הַפֶּכֶה לְשִׁקֹּר הָעוֹלָם סֵב לוֹ
לֹא הִיהָ עוֹד שְׁלִי

רָאִיתִי אֶת הָעוֹלָם מִהֵירָח מִהָאֲדָמָה
אוֹתִי יוֹשֶׁבֶת זַעִירָה עַל הַגֵּלָה הַכֶּחָלָה
הָאִישׁ בֵּירַח נִקְרָא אֶרְמִסְטְרוֹנֹג
נוֹפֵף לְמַצְלָמָה

קוֹרְקִינֵט שֶׁל יְלָדִים מְטַל פֶּרְקָדֹן
רַק הַגֵּלְגַּל הָאֲחוּרִי סֵב לוֹ וְסֵב
לוֹ וְסֵב

אינגבורג בכמן מתה ברומא

מָוֹת אֶחָד בָּא
לפְּנֵי הָאֲחֵר.
נְשִׁימָה וְעֵשֶׁן.
וְעֵשֶׁן שְׁמֹכְלָה נְשִׁימָה.
וּשְׂתִיקָה.

אֲכָל לְעֵתִים סִיגְרִיָּה הִיא
נִקְדַּת הָאֲחִיזָה הָאֲחֵרוֹנָה. וְהִיא גַם עוֹמֶדֶת
בְּדְבוּרָה מְהֵרָ יוֹתֵר.
בֵּין אֲצָבָעוֹת שְׁהֲצֵהִיבו
בוֹעֶרֶת כְּאֶהְבָּה נְעִשִׁית לְאֶפֶר
כְּבִגְדִידָה. נְשִׁימָה וְעֵשֶׁן.

אֲצָבָעוֹת הַשְּׁבוּעָה מְעַקְמוֹת
סָבִיב הַסִּיגְרִיָּה: כְּדִי
לֹא לְהִתְנַחֵר.
ג'וֹרְדָנוּ בּוֹעֵר עַל הַקִּמְפוֹ דִּי פִיּוֹרִי.
פֶּעֶמוֹנִיָּה שֶׁל סִנְטָה מְרִיָּה מְג'וֹרָה
עֵדִין רוֹעֲמִים לְאוֹטוֹ דֶּה פֶּה.

נְשִׁימָה וְעֵשֶׁן.
וְעֵשֶׁן שְׁמֹכְלָה נְשִׁימָה.
וְעַם יָד שְׁנֹכוֹתָה
לְכַתֵּב עַל הָאֵשׁ.
וּגְבוּלוֹת הַשְּׁפָה הַגְּרַמְנִית
מְמַקְשִׁים בְּצֻרֹפִי מְקָרִים רְצֻחָנִיִּים.
מָוֹת אֶחָד מְקִדִּים אֶת הָאֲחֵר.

אני כותבת

אני כותבת כאלו היית קיימת
כאלו לא היית שוכבת לצדי
כאלו לא הייתי עירמה
כאלו הכל היה מגיע לקצו
כאלו משהו היה מתחיל
כאלו היה זה ענין של חיים
ולא של מות

מלון Vörös Csillag

אל תשכחי
לזכר היו לנו
ארבע עונות
שני עברים
וכמעט עתיד אחד
כמה ימים מעבר
למה שאדם יכל לבקש
גן עדן מלאכים
וחפות חמדניות
וקדושה ידים מלא
אור ומכתבים
מלא הווה
אולי בסוף יותר מדי
תקוה אבל המלים
לומר את הסוף

מודרניזם: רוסיה, גרמניה, איטליה, קולומביה, קטלוגניה, פולין, צ'כיה